

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد
در رشته مدیریت اجرایی (MBA)

موضوع پایان نامه :

بررسی نقش فناوری اطلاعات در زمینه کاهش فساد اداری

استاد راهنما:

دکتر محمد حکاک

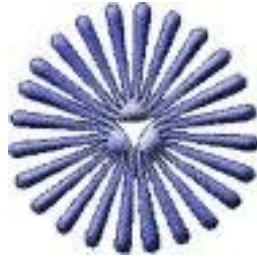
استاد مشاور:

دکتر علی ربیعی

نگارش:

علی عظام

نیمسال اول تحصیلی ۹۰-۱۳۸۹

Payam-e-Nour University

An MA Thesis in (MBA)

Subject Thesis:

Investigation of Role of Information Technology in Reduction of
Administrative Corruption

Advisor:

Dr.Mohammad Hakkak

Reader:

Dr.Ali Rabiee

By:

Ali Ezam

2010-2011

« چکیده »

یکی از مهم ترین عواملی که نظام اداری را تهدید می کند، فساد اداری است. هنگامی که وجود فساد اداری را در اداره یا سازمانی تأیید می کنیم، معمولاً به این معناست که قانون به خوبی اجرا نمی شود و یا به صورت گزینشی اجرا می شود. به عبارتی، اجرای قانون مورد سوء استفاده واقع می شود، تا افراد، به اهداف سوء خودشان برسند. این پژوهش با هدف بررسی و شناخت رابطه بین به کار گیری فناوری اطلاعات و کاهش فساد اداری، و اولویت بندی راه کارهای مؤثر برای ارتقاء فناوری اطلاعات جهت کاهش فساد اداری انجام شد.

در یک مطالعه توصیفی تحلیلی، تمامی کارشناسان و متخصصان فناوری اطلاعات سازمان بازرسی کل کشور به عنوان جامعه آماری وارد مطالعه شدند. جامعه آماری این تحقیق شامل مدیران، کارشناسان و متخصصان فناوری اطلاعات سازمان بازرسی کل کشور بوده، که حسب شغل خود با موضوع تحقیق در ارتباط هستند که حجم نمونه آماری تحقیق با استفاده از فرمول کوکران ۶۵ نفر بدست آمده است. و برای تجزیه تحلیل داده‌ها از تکنیک‌های آمار توصیفی و آمار استنباطی استفاده شده‌است. ابزار

جمع آوری اطلاعات در این پژوهش پرسش نامه محقق ساخته بود. برای بررسی پایایی پرسش نامه از روش آلفای کرونباخ استفاده شده است.

یافته‌های آزمون تی تک نمونه‌ای نشان می‌دهد که با اطمینان ۹۹٪ و سطح خطای کوچکتر از ۱٪ تفاوت آمار معناداری بین دو میانگین واقعی و مفروض وجود دارد. ضمن آنکه مقدار میانگین واقعی (۴۱/۷۷) از مقدار میانگین مفروض (۳۰) بالاتر است. نتایج حاصل از آزمون همبستگی نشان می‌دهد که بین متغیرهای تحقیق همبستگی قابل توجهی وجود دارد، و تمامی متغیرها با یکدیگر دارای رابطه می‌باشند و بین آن‌ها تعامل وجود دارد. مقایسه داده‌های داخل جدول نشان می‌دهد که بین موانع جهت بروز فساد اداری و تاثیر گذاری فناوری اطلاعات در خصوص کاهش فساد اداری (همبستگی ۰/۶۶۹) و بین ارزش‌های به کارگیری فناوری اطلاعات، شفاف سازی، پاسخگویی و اطلاع رسانی در سازمان و تاثیر گذاری فناوری اطلاعات و ارتباطات در خصوص کاهش فساد اداری (همبستگی ۰/۵۱۱) ارزش‌های به کارگیری فناوری اطلاعات، شفاف سازی، پاسخ گویی و اطلاع رسانی در سازمان و موانع جهت بروز فساد اداری (همبستگی ۰/۵۳۱)، همبستگی قابل ملاحظه‌ای وجود دارد.

به کارگیری فناوری اطلاعات به صورت صحیح در سازمان‌ها می‌تواند مانعی جدی و تاثیر گذار در ایجاد فساد اداری باشد. همچنین مهم ترین عوامل دیگری مانند تسهیل و سرعت بخشیدن در ارائه خدمات سازمانی به مردم (تلفن گویا و CRM)، مکانیزه نمودن کلیه فرآیندهای سازمانی، حذف سلايق و نظرات شخصی در تصمیم گیری‌های سازمانی، برگزاری دوره‌های آموزشی و تخصصی در خصوص فناوری اطلاعات به صورت مستمر و پویا، تقویت فرهنگ و رشد به کارگیری در استفاده از فناوری اطلاعات در بین کارکنان می‌توانند با به کارگیری فناوری اطلاعات در کاهش فساد اداری تاثیر زیادی داشته باشند.

واژه گان کلیدی: فساد، فساد اداری، فناوری اطلاعات، سازمان بازرسی کل کشور

تقدیم به آن غریبه‌ی آشنا که مستضعفان عالم در انتظار
ظهورش لحظه شماری می‌کنند.

و تقدیم به همسر مهربانم که با صبوری خود، رنج و
مرارت ایام تحصیل را برایم هموار نمود، به همه آنانی
که محبت‌های بی‌دریغشان همواره شامل حال من بوده
است.

قدردانی و تشکر

حال که به حوصله و قوه الهی، انجام این تحقیق به پایان رسیده، جا دارد که از بزرگوارانی که در انجام مراحل مختلف، بنده را یاری نموده‌اند تقدیری ناچیز نمایم.

در ابتدا از اساتید محترم جناب آقای دکتر محمد حاکم که زحمت راهنمایی این تحقیق را به عهده داشتند و جناب آقای دکتر علی ربیعی که در کلیه مراحل مختلف تحقیق بدون هیچ گونه محدودیتی قبول زحمت فرموده و از هیچ کمکی دریغ ننمودند صمیمانه تقدیر و تشکر می‌نمایم.

لازم است مراتب تقدیر و تشکر خود را از کارکنان و بازرسان محترم سازمان بازرسی کل کشور و تمام دوستان و عزیزانی که مرا با کمک دوستانه خود مورد لطف قرار دادند و با بنده در جهت توزیع و جمع‌آوری پرسش‌نامه همکاری نمودند، اعلام نمایم.

((صورتجلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد))

جلسه دفاع از پایان نامه آقای علی عظام دانشجوی رشته MBA تحت عنوان

" بررسی نقش فناوری اطلاعات در کاهش فساد اداری "

با حضور اساتید نامبرده ذیل در روز سه شنبه مورخه ۸۹/۰۹/۰۲ ساعت ۱۶-۱۵ برگزار شد و پس از
بررسی پایان نامه مذکور با نمره به عدد ۱۸.۵ به حروف **هجده و ۵**
و با درجه **عالی** مورد قبول واقع شد/ نشد.

استاد **الهی**
استاد **مشاور**
استاد **داور**

- ۱- جناب آقای دکتر محمد حکاک
- ۲- جناب آقای دکتر علی ربیعی
- ۳- جناب آقای دکتر میرزا حسن حسینی

آیا پایان نامه مذکور نیاز به اصلاحات دارد یا خیر ؟

فصل اول: کلیات تحقیق

۱-۱- مقدمه	۱
۱-۲- تعریف موضوع یا بیان مسأله	۲
۱-۳- اهمیت و ضرورت انجام تحقیق	۴
۱-۴- اهداف تحقیق	۶
۱-۵- قلمرو تحقیق	۶
۱-۶- فرضیات تحقیق	۶
۱-۷- مراحل تحقیق	۸
۱-۸- کلید واژه های تحقیق	۹

فصل دوم: ادبیات تحقیق

پیشگفتار	۱۱
۲-۱- مقدمه	۱۹
۲-۲- تعریف فساد	۲۰
۲-۳- انواع فساد	۲۳
۲-۳-۱- فساد سیاسی	۲۴
۲-۳-۲- فساد اقتصادی	۲۵
۲-۳-۳- فساد اداری	۲۵
۲-۳-۴- فساد خرد و کلان	۲۷
۲-۴- تاریخچه مفهوم فساد اداری	۲۷
۲-۵- عوامل ایجاد فساد اداری	۳۱
۲-۶- رویکردهای مختلف به علل شکل گیری فساد اداری	۳۵
۲-۷- روند گسترش فساد اداری	۴۱
۲-۸- نقش ارتباطات اجتماعی در بروز فساد اداری	۴۲
۲-۹- پیشینه تاریخی فساد اداری در ساختار اداری کنونی ایران	۴۲
۲-۱۰- فساد اداری در ساختار اداری جدید ایران	۴۵
۲-۱۱- راهبردها و استراتژی کاهش مبارزه با فساد اداری	۴۶
۲-۱۲- تاریخچه، تعاریف و مفهوم فناوری اطلاعات	۵۱
۲-۱۳- نقش فناوری اطلاعات	۵۴
۲-۱۴- تاثیر به کار گیری فناوری اطلاعات در سازمان ها	۵۶
۲-۱۵- اهمیت فناوری اطلاعات در کاهش فساد اداری	۵۸
۲-۱۶- چگونه فناوری اطلاعات می تواند فساد اداری را کاهش دهد؟	۵۹
۲-۱۷- سوابق تحقیقات انجام شده (پیشینه تحقیق)	۶۱
۲-۱۸- مدل مفهومی تحقیق	۶۶
۲-۱۹- نمونه هایی از سیستم های به کار گیری شده فناوری اطلاعات در سازمان ها	۶۷

فصل سوم: متدولوژی (روش شناسی) تحقیق

۳-۱- مقدمه	۷۱
۳-۲- روش تحقیق	۷۲
۳-۳- روش پژوهش	۷۴
۳-۴- جامعه آماری	۷۵
۳-۵- متغیرهای تحقیق	۷۶
۳-۶- روش نمونه گیری	۷۷

۷۷	۳-۷- ابزار جمع آوری اطلاعات
۷۷	۳-۷-۱- منابع اولیه (پرسش نامه)
۷۸	۳-۷-۲- منابع ثانویه (مطالعات کتابخانه ای)
۷۸	۳-۷-۳- مصاحبه
۷۹	۳-۸- فرضیه های تحقیق
۸۱	۳-۹- پایایی و روایی تحقیق
۸۲	۳-۹-۱- سنجش پرسش نامه تحقیق
۸۲	۳-۹-۲- بررسی روایی پرسش نامه تحقیق
۸۲	۳-۹-۳- بررسی پایایی پرسش نامه تحقیق
۸۳	۳-۱۰- روش تجزیه و تحلیل داده ها
۸۳	۳-۱۱- نحوه تجزیه و تحلیل داده ها
۸۳	۳-۱۱-۱- جداول توصیفی
۸۴	۳-۱۱-۲- آزمون میانگین (T)
۸۵	۳-۱۱-۳- سطح معنا داری (Sig)
۸۶	۳-۱۱-۴- آزمون فریدمن (F)
۸۷	۳-۱۱-۵- همبستگی دو متغیره پیرسون (P)

فصل چهارم: تجزیه و تحلیل داده ها و اطلاعات

۸۸	4-1- مقدمه
۸۹	4-2- نتایج توصیفی تحقیق
۸۹	۴-۲-۱- جدول و نمودار نحوه توزیع اعضای نمونه از نظر جنسیت
۹۰	۴-۲-۲- جدول و نمودار نحوه توزیع اعضای نمونه از نظر سن
۹۱	۴-۲-۳- جدول و نمودار نحوه توزیع اعضای نمونه از نظر تحصیلات
۹۲	۴-۲-۴- جدول و نمودار نحوه توزیع اعضای نمونه از نظر سابقه کار
۹۳	۴-۲-۵- جدول و نمودار نحوه توزیع اعضای نمونه از نظر پست سازمانی
۹۴	۴-۲-۶- بررسی گویه های مربوط به شاخص تاثیر گذاری فناوری در کاهش فساد
۹۶	۴-۲-۷- بررسی گویه های مربوط به شاخص ایجاد موانع در خصوص فساد اداری
۹۸	۴-۲-۸- بررسی گویه های مربوط به شاخص ارزش های به کار گیری فناوری و اطلاع رسانی
۹۲	۴-۲-۹- جدول توزیع فراوانی ایجاد موانع در خصوص بروز فساد
۱۰۰	4-۳- تحلیل استنباطی (آزمون فرضیه اصلی)
۱۰۱	۴-۳-۱- آزمون تی تست تک نمونه ای
۱۰۱	۴-۳-۲- آزمون ناپارامتری فریدمن
۱۰۳	۴-۳-۳- آزمون شدت همبستگی پیرسون
۱۰۴	4-۴- آزمون فرضیات فرعی تحقیق
۱۰۴	۴-۴-۱- فناوری اطلاعات می تواند در کاهش فساد اداری تاثیر گذار باشد
۱۰۵	۴-۴-۲- نگرش و علاقمندی مدیران عالی در تقویت فرهنگ به کارگیری فناوری اطلاعات می تواند در کاهش فساد اداری تاثیر گذار باشد
۱۰۶	۴-۴-۳- استفاده از سیستم های نظارت بر عملکرد کارکنان می تواند در کاهش فساد اداری تاثیر گذار باشد
۱۰۷	۴-۴-۴- اختصاصی سازی سیستم ها در سازمان می تواند در کاهش فساد اداری تاثیر گذار باشد
۱۰۸	۴-۴-۵- افزایش سطوح امنیتی با استفاده از فناوری اطلاعات می تواند در کاهش فساد اداری تاثیر گذار باشد
۱۰۹	۴-۴-۶- به کار گیری تجارب موفق دیگر سازمان ها می تواند به کاهش فساد اداری کمک کند
۱۱۰	۴-۴-۷- رشد به کار گیری فناوری اطلاعات در کارکنان می تواند مانعی جهت بروز فساد اداری باشد
۱۱۱	۴-۴-۸- ارائه آموزش های تخصصی به کارکنان می تواند به بروز فساد اداری کمک کند
۱۱۲	۴-۴-۹- اطلاع رسانی و شفاف سازی فرآیندهای سازمانی در جلوگیری از رشد و توسعه فساد موثر است
۱۱۳	۴-۴-۱۰- تسهیل در سرعت بخشیدن و ارائه خدمات سازمان به مردم

- ۱۱۴-۴-۱۱- آشکار سازی و اعلام نتایج آزمون های استخدامی و مناقصات از طریق بستر اینترنت.....
- ۱۱۵-۴-۱۲- مکانیزه شدن فرآیندهای سازمانی و حذف سلايق و نظرات شخصی در تصمیم گیری ها.....

فصل پنجم : نتیجه گیری و پیشنهادات

- ۱۱۶-۵-۱- مقدمه
- ۱۱۷-۵-۲- نتایج میدانی تحقیق
- ۱۱۹-۵-۳- نتایج حاصله از پاسخ های سئوالات باز پرسش نامه و مصاحبه ها.....
- ۱۲۱-۵-۴- نتایج استنباطی تحقیق
- ۱۲۴-۵-۵- نتیجه گیری
- ۱۲۵-۵-۶- پیشنهادات
- ۱۲۸-۵-۷- پیشنهادات اصلی
- ۱۲۹-۵-۸- پیشنهاداتی برای تحقیقات آینده

پیوست ها

- ۱۳۰- جداول و آزمون های آماری Spss
- ۱۵۰- پرسش نامه

منابع و مآخذ

- ۱۵۱- منابع و مآخذ فارسی
- ۱۵۲- منابع انگلیسی

یکی از مهم ترین عواملی که نظام اداری را تهدید می کند ، فساد اداری است. هنگامی که وجود فساد اداری را در اداره یا سازمانی تأیید می کنیم، معمولاً به این معناست که قانون به خوبی اجرا نمی شود و یا به صورت گزینشی اجرا می شود. به عبارتی، اجرای قانون مورد سوء استفاده واقع می شود، تا افراد، به اهداف سوء خودشان برسند. این اهداف می تواند مادی و مالی باشد و می تواند شامل راضی کردن غیر معقولانه دیگران باشد. فساد اداری یکی از معضلاتی است که اکثر جوامع با آن روبرو هستند. اما در بعضی از کشورها فساد به صورت کمتری در سیستم های اداری وجود دارد و در برخی دیگر فساد به صورت آشکارتری وجود دارد. به طوری که ،اندونزی، هند و ویتنام به ترتیب بیشترین فساد را در دستگاه های اداری دارند. مفهوم فساد اداری یا کارپشن در ابتدا دارای مفهومی اخلاقی و ارزشی بوده است که به تدریج از معنای اخلاقی آن کاسته شد و به عنوان مفهومی با تعریف معین در علوم مدیریت عمومی و علوم سیاسی استفاده شد. هرچند فساد اداری از نظر لغوی به معنی آلودگی، دگرگونی از وضع طبیعی و ناخالصی در کمیت و کیفیت معنی می دهد ، اما به طور کل به معنای استفاده از امکانات و منابع عمومی در جهت منافع و سود شخصی از سوی مدیران ، کارگزاران و افراد سازمانی و اداری می باشد. (الوانی - اقتصاد و مدیریت شماره ۳۶ صفحه ۲۴)

مسائل و عوامل متعددی در شکل دهی این پدیده نقش دارند که تأمل و تعمق در آن ضروری است .

انگیزه های فردی ،گروهی و حزبی- انعطاف پذیری در قوانین ومقررات- پیچیدگی وگسترده گی قوانین- دیدگاه های دیوان سالارانه - نادیده گرفتن قوانین اداری- ابهام وکلی گویی در بودجه بندی- فقدان نظارت صحیح بر عملکرد بودجه- عدم شفافیت در وظایف واستانداردها - دستکاری در اسناد ومدارک حقوقی ومالی- عدم نظارت صحیح واصولی مراجع نظارتی- فقدان اراده سیاسی واجتماعی در از بین بردن فساد- فقر ومحرومیت - زیاد خواهی - ساخت وپاختهای اداری - تصوراتی چون محق بودن واختیار داشتن - عدم توجه به شایستگی ها وعدم برخورد جدی با این پدیده همه وعواملی دیگر با هم جمع شده اند تا هیولایی به نام فساد ، اختلاس ، رشوه در جامعه همچنان بیش از پیش در کوچکترین ودور افتاده ترین تا بزرگترین ومشخص ترین ارگان های این مرز و بوم نفوذ کرده ومردم را دچار بی اعتمادی و ناامنی نماید. (زاهدی - دانش مدیریت، شماره اول)

هدف از پژوهش حاضر پرداختن به این فرضیه است که بین به کارگیری فناوری اطلاعات و کاهش فساد اداری رابطه معناداری وجود دارد. این تحقیق در قالب یک چارچوب نظری و همراه با تجزیه وتحلیل های آماری محقق خواهد شد.

فساد اداری، پدیده ای جهان شمول است که نظام اداری هر کشور کم و بیش به آن دچار است. مدیریت دولتی برای مدیریت فساد به ابزارهای مختلفی متوسل شده و اندیشمندان مدیریت دولتی دیدگاه های مختلفی برای مدیریت فساد ارائه کرده اند. یکی از این دیدگاه ها، دیدگاه " زندان تمام دید " است که بر اساس آن، فناوری اطلاعات، کلید اصلی و توان ساز کنترل فساد توسط مدیریت دولتی است. (Gould,1991,P.16)

فساد در سازمان های دولتی پدیده ای است جهانی، زیرا متصدیان امور به منابع ارزشمندی دسترسی داشته، با کسانی که هزینه دریافت این منابع را پرداخت می کنند نیز در ارتباطند. این منابع ارزشمند عبارتند از: تهیه و تدارک نوعی خدمات، ارائه مجوز قانونی برای انجام فعالیت های مختلف یا ارائه اطلاعات ارزشمندی که ره آوردهای اقتصادی، سیاسی، اجتماعی مختلفی در پی دارد. همچنین مدیران و کارکنان از مهارت ها، اعتماد مردمی و آزادی عمل مناسبی برای اتخاذ تصمیم هایی در مورد ارائه این نوع منابع برخوردارند. بنابراین، ترکیب منابع، مهارت ها، آزادی عمل و اعتماد شهروندان و مافوق ها به متصدیان امور، آن ها را به افراد مستعد فساد تبدیل می کند. (Mohabbat Khan, 2004,p.98)

فناوری اطلاعات (IT) به معنی و مفهوم بسیار ساده یعنی علم استفاده از یک سری ابزار که این ابزار همان پردازش، نگهداری، جمع آوری، ذخیره، توزیع، انتقال، امنیت است که بر روی اطلاعات اعمال میشود. این تعریف برای کسانی که بخواهد با فناوری اطلاعات (IT) آشنا شوند؛ تعریفی مناسب و کاملاً ساده و شفاف است. (افرایم توربان، دوروتی لیدنر، افرایم مک لین (۱۳۸۶) فناوری اطلاعات در مدیریت، جلد اول، ص ۳۶)

اطلاعات منشأ دانایی و بصیرت در انسان است و هدف از به کارگیری فناوری اطلاعات، افزایش آگاهی در انسان و نظم در اجراست. سه محور اصلی در فناوری اطلاعات سخت افزار، نرم افزار و فکر افزار (مدیریت دانش) می باشد. به طور کلی با پدید آمدن این رشته، رشته کامپیوتر با تحولی عظیم روبرو شد و این در حالی است که فناوری اطلاعات سرآمد رشته کامپیوتر است و جایگاه کاملاً مستقل برای خود دارد. هم اکنون نیز فناوری اطلاعات با شتابی فزاینده در حال تغییر جهان است و این تغییرات در کلیه عرصه های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی مشهود است. با این وجود فناوری اطلاعات هنوز در آغاز راه است. فناوری اطلاعات را برای بیان یک تعریف ساده شامل سه قسمت اصلی به شرح زیر است:

فناوری: کاربردی کردن علم

پردازش : مدیریت بر روی اطلاعات

اطلاعات : داده های پردازش شده

در جاهایی که فناوری اطلاعات دسترسی به این گونه منابع و نیز فرآیندهای تصمیم گیری مرتبط با آن را منتفی می سازد، ممکن است فساد کاهش یابد یا برطرف شود. محقق درصدد است تا نقش فناوری اطلاعات را در کاهش فساد اداری مورد بررسی قرار دهد.

به عبارتی دیگر، فساد در نظام های اداری اغلب کشورها از جمله ایران موجب آسیب رسانی جدی به توسعه و پیشرفت شده اهمیت و مهار و کنترل آن کاملاً برای مدیران و شهروندان آن ها واضح و آشکار گردیده است. از این رو، برای مقابله با فساد اداری و کاهش اثرات سوء آن می توان از فناوری اطلاعات در کاهش این پدیده بهره جست. در واقع، با به کارگیری فناوری اطلاعات و ارتباطات انتظار می رود شفافیت فرآیندها و تصمیم گیری اداری افزایش یابد. به عبارت دیگر، فناوری اطلاعات با شفاف سازی امور مالی و تدارکات و همین طور با قطع رابطه شهروندان با متصدیان امور و نیز تسریع در انجام امور شهروندان، ریشه فساد اداری را می خشکاند. (Gould,1998,p5)

۳-۱- اهمیت و ضرورت انجام تحقیق

از جمله معضلات اساسی مبتلا به دولت های امروز، افزایش فساد اداری (و به تبع آن بحران اعتماد عمومی) و همچنین کاهش مشروعیت آنها (بحران مشروعیت) در اذهان عمومی است و با توجه به ضرورتی که دولت ها در رفع این بحران ها احساس می کنند و با توجه به این که اعتماد مردم به دولت، قوام بخش مشروعیت آنهاست و اینکه مشروعیت دولتها، عامل اصلی بقاء دولت ها می باشد، دولت ها درصدد برآمدند تا از ابزارهای گوناگونی برای رفع بحران اعتماد و کسب مشروعیت بیشتر و در کل کاهش فساد اداری استفاده کنند. یکی از موثرترین ابزارهایی که بدین منظور قابل استفاده است، به کارگیری تکنولوژی ارتباطات و اطلاعات است که در نهایت منجر به شکل گیری دولت الکترونیکی شده است ؛ (افرایم توربان، دوروتی لیدنر، افرایم مک لین (۱۳۸۶) فناوری اطلاعات در مدیریت، جلد اول ، ص ۷۸) از این رو در این پژوهش، عوامل موثر بر کاهش فساد اداری مورد بررسی قرار می گیرد و نقش فناوری در این زمینه مورد بررسی قرار می گیرد.

فساد، پدیده‌ای جهانی است که همه کشورهای جهان از کشورهای پیشرفته گرفته تا در حال توسعه به آن دچارند. تعاریف متعددی از فساد ارائه شده (Mohabbat Khan, 2004, p. 64). اما به طور کلی، فساد، اشاره به تشویق به خطاکاری افراد از طرق پرداخت رشوه یا دیگر ابزار غیرقانونی یا نادرست دارد. فساد اداری به سوء استفاده نهادینه شده شخصی از منابع عمومی به وسیله مستخدمان کشوری تعریف شده است (Gould, 1991, p. 84).

فساد به طور اعم و فساد اداری به طور اخص از ویژگی‌های متعددی برخوردار است که آن را به یک موضوع قابل بحث تبدیل کرده است (Benbunan- Fich, 2004).

فساد، مفهومی فرهنگی محور است: ممکن است دریافت هدیه یا پدیده‌ای نظیر پدیده X در فرهنگ شرقی نوعی فساد تلقی شود، ولی در فرهنگ غربی امری طبیعی تصور گردد یا بالعکس. فساد از منظر اقتصاد و مدیریت دولتی، عامل مثبت نیز تلقی می‌شود: در واقع فساد اداری به گردش چرخه‌های دولت و تولید کالاها و خدمات کمک می‌کند.

فساد، پدیده‌ای فراگیر است. به عبارت دیگر، فساد در هر جا وجود دارد و در همه جنبه‌ها می‌تواند بروز کند. این ویژگی‌ها نشانگر آن است که مدیران دولتی به سختی می‌توانند فساد را کشف و شناسایی کنند. با این وجود، فساد اداری موضوع قابل بحثی است که بسیاری از مدیران دولتی با آن مواجه‌اند و بنا به دلایل زیر باید از آن پیشگیری و علیه آن مبارزه کرد:

فساد، منابع ارزشمند اقتصادی به خصوص وجوه سرمایه‌ای را به درون فعالیت‌های غیر مولد سوق می‌دهد و احتمال تحقق اهداف دولت را کاهش می‌دهد. فساد، دیگر منابع ارزشمند نظیر زمان کارکنان بخش دولتی را درون فعالیت‌های غیر سازنده سوق می‌دهد و موجب رنجش و سرخوردگی کارکنان و متصدیان امور در بخش دولتی می‌شود و بدین ترتیب، کارآیی سازمانی را کاهش می‌دهد.

چون فساد، پنهان و غیر قابل محاسبه است اساساً پدیده‌ای است غیر دموکراتیک و به فرآیندها و نهادهای دموکراتیک آسیب می‌رساند (Grabosky, 2002, p. 284).

برای کنترل فساد، مدل‌های مختلفی ارائه شده است؛ اما ادعا می‌شود دشمن اصلی فساد، شفافیت است. از این رو هر نوع استراتژی ضد فساد که شفافیت مدیریت دولتی را تقویت نمی‌کند، محکوم به شکست است. یکی از فنون که در سال‌های اخیر برای کنترل و کاهش فساد در مدیریت دولتی مد نظر قرار گرفته، دولت الکترونیک است. از فناوری اطلاعات و ارتباطات انتظار می‌رود شفافیت فرآیندهای اداری

و تصمیم‌گیری را افزایش دهد. این باور وجود دارد که به کارگیری اینترنت و دیگر ابزارهای اطلاعاتی، سرانجام، جایگزین تصمیم‌های غیر شفاف و غیر دموکراتیک متصدیان امور و مدیران دولتی خواهد شد؛ اما اجرای کنترل فساد همیشه فعالیتی کاربر و اطلاعات بر بوده و به همین دلیل، مدیران به فنون و ابزار کمکی نیاز دارند تا بتوانند با اتکا به آنها، فساد اداری را کنترل کنند (Sparrow, 1992, p.40).

۴-۱- اهداف اساسی از انجام تحقیق

- ✓ بررسی ارتباط میان فناوری اطلاعات و کاهش فساد اداری
- ✓ ارائه راه کارهایی برای کاهش فساد اداری
- ✓ ارائه راه کارهایی برای ارتقاء فناوری اطلاعات در خصوص کاهش فساد اداری

۵-۱- قلمرو تحقیق

۱-۵-۱- قلمرو موضوعی

قلمرو موضوعی این تحقیق نقش به کارگیری فناوری اطلاعات در کاهش فساد اداری است.

۱-۵-۲- قلمرو مکانی

قلمرو مکانی این تحقیق شامل سازمان بازرسی کل کشور است.

۱-۵-۳- قلمرو زمانی

اطلاعات جمع آوری شده این تحقیق از بازه زمانی مهر ماه ۱۳۸۸ الی تیر ماه ۱۳۸۹ می باشد.

۶-۱- فرضیه های تحقیق

فرضیه در حقیقت راه حل پیشنهادی پژوهشگر، برای حل مساله است. به طور کلی فرضیه ابزار نیرومند پیشرفت دانش، ابزار کار ثنوری و هدایت گر پژوهش علمی است. لازم به توضیح است که موضوع پژوهش جهت کلی مطالعه و تحقیق را نشان می دهد، فرضیه یا سؤال پژوهش به تفصیل و با دقت جهت کار را

هر تحقیق نخست لازم است بر اساس فرضیه شکل می گیرد که این نشان دهنده حدسی است که ما در مورد مساله تحقیق در ذهن خود داریم. یک محقق با طرح مساله و حدس خود در مورد پاسخ احتمالی مساله سعی می کند تا با آزمون های مختلف حدس خود را که در واقع فرضیات مساله می باشند، مورد تایید قرار داده و یا رد نماید. به عبارتی پژوهشگر درصدد آن است که از ذهنیت به عینیت برسد.

بر همین اساس فرضیه اهم و اصلی این پژوهش عبارت است از :

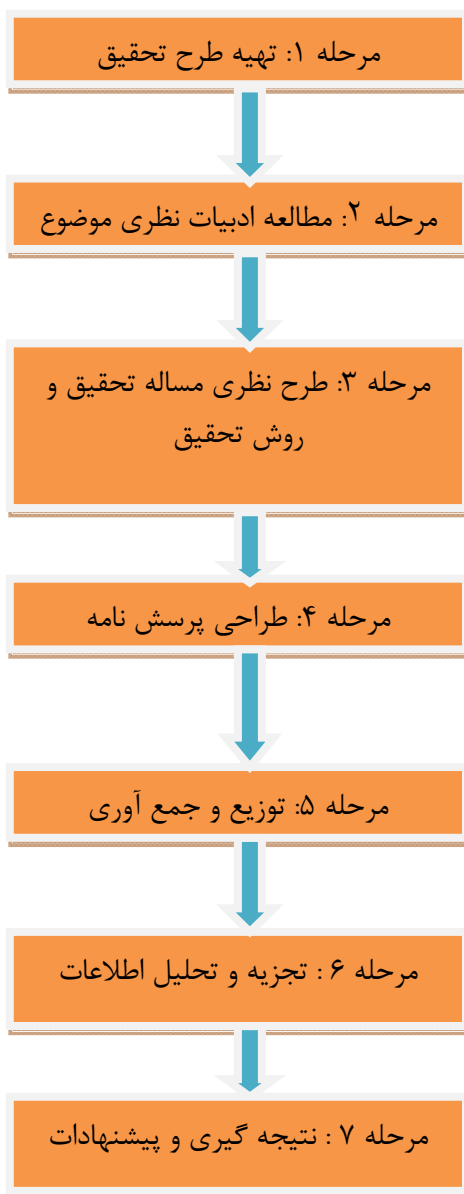
بین به کارگیری فناوری اطلاعات و فساد اداری رابطه معناداری وجود دارد.

توضیح اینکه بر اساس فرضیه اصلی فرضیات فرعی دیگری در خصوص سه عامل یا متغیر تاثیر گذار در خصوص فرضیه اصلی تعریف شده است . مهم ترین فرضیات فرعی که در این تحقیق تعریف شده است به شرح زیر است:

- اهمیت دادن به فناوری اطلاعات در سازمان توسط مدیران و کارکنان سازمان می تواند در کاهش فساد اداری تاثیر گذار باشد.
- نگرش مدیران عالی در تقویت فرهنگ به کارگیری فناوری اطلاعات در سازمان ، در بوجود آمدن فساد اداری در سازمان موثر است.
- استفاده از سیستم های کارآمد نظارت و فناوری اطلاعات بر عملکرد کارکنان ، در پیش گیری از فساد اداری موثر است.
- تجارب موفق سازمان ها در به کارگیری فناوری اطلاعات و ارتباطات ، در بروز و رشد فساد اداری تاثیر گذار است.
- برگزاری دوره های آموزشی و تخصصی به صورت مستمر و پویا در سازمان نقش مهمی در ایجاد فساد اداری دارد.
- آشکار سازی و اعلام کلیه نتایج (آزمون ها ، مناقصات) به صورت اینترنتی ، از ایجاد فساد اداری جلوگیری می کند.

۷-۱- مراحل انجام تحقیق

در این تحقیق ابتداء در فصل اول کلیات تحقیق ارائه شده است در فصل دوم ادبیات نظری تحقیق ارائه می شود ، فصل سوم روش شناسی تحقیق ، فصل چهارم تجزیه و تحلیل داده ها بیان می شود و نهایتاً در فصل پنجم نتیجه گیری و پیشنهادات ارائه خواهد شد.

۸-۱- کلید واژه‌های تحقیق

واژه‌گان کلیدی: فساد، فساد اداری، اطلاعات، فناوری اطلاعات، شفافیت

فساد^۱

در گسترده‌ترین تعریف، فساد عبارت است از «سوء استفاده از امکانات و منابع عمومی در راستای منافع

شخصی». (دکتر علی ربیعی - زنده باد فساد- ص ۲۹)

فساد اداری^۲

به هرگونه فعل یا ترک فعل مستخدم دولت اطلاق می شود که عالماً و عامداً، برخلاف قوانین و مقررات

اداری مربوط به وظایف خود، با سوء استفاده مستقیم یا غیر مستقیم از جایگاه و اقتدار شغلی و سازمانی یا

اطلاعات و اسناد حکومتی که حسب وظیفه در اختیار وی قرار گرفته است، برای کسب منافع شخصی و

گروهی و یا اشخاص ثالث صورت گرفته باشد. (الوانی، ۱۳۷۹، ص ۴۴)

فن آوری^۳

ترکیبی از مهارت‌ها، دانش‌ها؛ توانایی‌ها، مواد، ماشین‌ها و ابزارها است که انسان از آن برای تبدیل و یا

تغییر مواد خام به اجناس ارزشمند یا خدمات استفاده می کند. (حمید رضا ربیعی (۱۳۸۳) دولت الکترونیکی - چاپ اول -

وزارت کار و امور اجتماعی)

اطلاعات^۴

مطالبی است که از داده های خامی استخراج شود؛ به عبارتی اطلاعات همان فرم قابل استفاده از داده‌ها

است که از راه‌های خاصی پس از پردازش بدست می‌آید. به عبارت دیگر اطلاعات داده ایست که توضیح و

تفسیر شده باشد مثلاً، با داشتن تاریخ تولد فردی بعنوان داده، می توان به اطلاعاتی چون تاریخ تولد و یا

تفاوت سنی وی با خودمان پی بریم. (حمید رضا ربیعی (۱۳۸۳) دولت الکترونیکی - چاپ اول - وزارت کار و امور اجتماعی)

فن آوری اطلاعات^۵

عبارت فناوری اطلاعات ابتدا در سال 1981 توسط جیم دامسیک در ایالت میشیگان بیان شد. وی که به

عنوان یک مدیر رایانه ای برای صنایع خودروسازی کار می کرد این عبارت را به منظور مدرنیزه کردن

¹ - Corruption

² - Administrative Corruption

³ - Technology

⁴ - Information

⁵ - Information Technology (IT)

عبارت " پردازش اطلاعاتی " اختراع کرد . فناوری اطلاعات تکنولوژی است که برای ذخیره ، بازیابی ،انتقال و پردازش اطلاعات استفاده می‌شود. امروزه سازمان ها و موسسات از تکنولوژی اطلاعات استفاده می‌کنند تا با بهره گیری از ذخیره ، بازیابی ،انتقال و پردازش اطلاعات مدیریت نوین را در مجموعه خود اعمال کنند.

(فناوری اطلاعات در آموزش ، ابراهیم طلایی - ص ۱۶)

شفافیت^۶ :

عبارت است از آشکار بودن مبنای تصمیمات حکومتی و ساز و کارهای حاکم بر توزیع قدرت و درآمد که به عنوان موثر ترین ابزار مبارزه با فساد اداری برای استقرار دولتی کارا و ایجاد جامعه ای پایدار بکار می رود. به عبارت دیگر ، گشایش امور غیر امنیتی و نظامی بر افراد به طوری که رسانه ها ، سیاست ها ، فرهنگ ها، تصمیمات و ... قابل عرضه به افکار عمومی باشد تا مردم بتوانند در مورد آن ها به قضاوت بنشینند را فرآیند شفاف سازی گویند . (فصلنامه علمی تخصصی دانش ارزیابی ، شماره دو، زمستان ۱۳۸۸)

خواستار فسادوتباهی در روی زمین مباش که خداوند تبهکاران را دوست نمی دارد.

(سوره قصص آیه ۲۸)

پیشگفتار

مطالعات بسیاری درباره فساد انجام شده است. در برخی از این مطالعات نشان داده شد که این پدیده از اقتدارگرایانه‌ترین دولت‌ها تا دموکراتیک‌ترین آن‌ها و از فقیرترین کشورها تا ثروتمندترین آن‌ها و بالاخره در همه انواع سیستم‌های اقتصادی از اقتصاد دولتی گرفته تا اقتصاد باز دیده می‌شود. این بررسی‌ها نشان می‌دهد که حتی بهترین سیاست‌های اقتصادی و شفاف‌ترین قوانین و مقررات از ریشه‌کن کردن پدیده فساد عاجز هستند. بیشتر کشورها اقداماتی برای مبارزه با فساد و استقرار حکمرانی خوب را به عنوان بخشی از استراتژی توسعه پایدار خود برگزیده اند. (فصلنامه علمی تخصصی دانش ارزیابی، شماره دو، سازمان بازرسی کل کشور، صفحه ۲۳۶)

حکومت‌ها و دولت‌ها، از قرن‌ها پیش با مشکل سوء استفاده کارکنان و کارگزاران دولتی روبه‌رو بوده‌اند و در متون باستانی نیز اشارات متعددی به این پدیده شده است که نشان می‌دهد، حکومت‌ها همیشه نگران سوء استفاده شخصی صاحب منصبان و کارگزاران دولتی از موقعیت و امتیاز شغلی خود بوده‌اند. مسئولیت‌ها و اختیاراتی که طبق قانون به همه کارمندان دولت تفویض می‌شود، زمینه مساعدی را برای سوء استفاده تعدادی فراهم می‌کند. هزینه‌های اضافی متعددی که جرایمی نظیر اختلاس، ارتشاء و جعل که جرایم جدیدی نیستند به جامعه و دولت تحمیل می‌کنند، باعث شده که کارشناسان علوم سیاسی، اجتماعی و اقتصادی در دهه‌های اخیر به پدیده تخلفات اداری و ابداع روش‌های موثر و کم هزینه برای مقابله با آن توجه نشان دهند.^۷

فساد پدیده‌ای وسیع و گسترده‌ای است که معلول یکسری شرایط اجتماعی، اقتصادی، سیاسی، فرهنگی، لذا در مبارزه با آن باید از استراتژی جامع و چندگانه‌ای استفاده کرد که بر نقش نهادهای نظارتی و کنترلی و هم بر افزایش شفافیت و پاسخگویی، تقویت بخش خصوصی، اصلاح مدیریت بخش دولتی و نیز اتکا بر نهادهای جامعه مدنی تکیه کرد.

⁷ - Klitgaard, R. (1984) Managing the fight against corruption: a case study. Public Administration and Development, p.4, 77-98